

Отримано
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.059
з.п.н., проф. Петрушко М.В.
19.04.2022р

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.059
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи
факультету психології, соціальної
роботи та спеціальної освіти
Петручко Жанні Василівні

Рецензія

Карпенко Олени Георгіївни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію Метелюк Анни Сергіївни «Соціальна профілактика ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

Проблема соціальної профілактики ВІЛ полягає в тому, що не всі люди мають доступ до необхідної інформації та послуг щодо запобігання поширенню ВІЛ/СНІДу. Це може мати наслідки зростання кількості нових випадків зараження, особливо серед вразливих груп населення, таких як молодь, користувачі наркотиків, особи, що перебувають у в'язницях та особи з ВІЛ/СНІДом.

Недостатня фінансова підтримка та координація, також, ускладнюють реалізацію ефективних програм соціальної профілактики ВІЛ. Брак коштів призводить до обмеження доступу до інформації, тестування та лікування. Крім того, відсутність координації між різними зацікавленими сторонами (у тому числі урядом, медичними установами, неприбутковими організаціями та громадськістю) може призвести до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів.

Вирішення проблеми соціальної профілактики ВІЛ вимагає комплексного підходу, який включає освіченість населення, забезпечення доступу до послуг та лікування, боротьбу зі стигматизацією та дискримінацією, а також фінансову підтримку та координацію зусиль.

Тема дисертації Метелюк Анни Сергіївни затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 09 від 21 жовтня 2020 року), погоджена Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології України (протокол № 09 від 29 жовтня 2020 року) та уточнена на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 10 від 25 листопада 2021 року).

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Дисертація Метелюк Анни Сергіївни є комплексним дослідженням у якому: вперше визначено поняття - «соціальна профілактика ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики» як комплекс заходів, спрямованих на попередження, обмеження та зупинення передачі ВІЛ парентеральним та статевим шляхами між представниками цієї групи та між ними та іншими людьми, що реалізується за допомогою надання людям, які вживають ін'єкційні наркотики соціальних та медичних послуг і застосування інструментів соціального, педагогічного та психологічного впливу; «соціальна профілактика ВІЛ засобами замісно підтримувальної терапії» як профілактичну (соціальну) послугу або профілактичне втручання для ЛВІН, комплекс заходів, спрямованих на попередження, обмеження та зупинення передачі ВІЛ у цій ключовій групі шляхом мотивації її представників вступати в програму замісно підтримувальної терапії, утримуватися в програмі та відмовлятися від ризикованої поведінки, надання їм допомоги в подоланні проблем і складних життєвих обставин; «умови ефективності замісно підтримувальної терапії» як вимоги до її побудови та організації впровадження, що забезпечують досягнення очікуваних результатів щодо профілактики ВІЛ серед ЛВІН; уточнено зміст поняття «соціальна профілактика ВІЛ» як комплекс заходів, спрямованих на запобігання передачі ВІЛ, зниження його розповсюдження та мінімізацію соціальних та медичних наслідків для осіб, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ); систематизовано чинники ризику інфікування ВІЛ ЛВІН та ідентифіковано їхню роль у поширенні епідемії ВІЛ в Україні; обґрунтовано умови ефективності програм замісно підтримувальної терапії як засобу профілактики ВІЛ; розроблено критерії та індикатори ефективності програм замісно підтримувальної терапії як засобу соціальної профілактики ВІЛ; сформовано діагностичний інструментарій оцінювання ефективності профілактики ВІЛ; виявлено чинники, які сприяють, та бар'єри, які заважають набору людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ), у програму ЗПТ; ідентифіковано бар'єри та фасилітуючі фактори щодо тестування на ВІЛ, офіційної реєстрації в центрі СНІДу та формування прихильності до лікування.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дослідження не викликає сумніву, оскільки за результатами аналізу наукових джерел систематизовано чинники ризику інфікування ВІЛ ЛВІН та ідентифіковано їхню роль у поширенні епідемії ВІЛ в Україні; виявлено, що важливу роль відіграють необізнаність щодо доступу до профілактики, тестування та лікування ВІЛ, розповсюджені міфи про ВІЛ-інфекцію, економічні проблеми; **уточнено науковий зміст основних понять дослідження:** антиретровірусна терапія (АРТ), ВІЛ, замісна підтримувальна терапія (ЗПТ), люди, які вживають наркотики ін'єкційно (ЛВІН), профілактика, наркозалежність, соціальна профілактика, соціальні послуги, психосоціальні послуги, профілактичні послуги, центр профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІДом (центр СНІДу).

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні методики оцінювання ефективності профілактичного впливу програми замісно підтримувальної терапії серед ЛВІН, удосконаленні наявної моделі надання послуг із соціальної профілактики ЛВІН завдяки отриманим рекомендаціям з метою досягнення максимального рівня прихильності, утримання на лікуванні та насамперед профілактики ВІЛ серед ЛВІН в Україні; в можливості використання його результатів (23 додатки на 93 сторінках) при подальшій розробці політики в сфері надання послуг соціальної профілактики ВІЛ для ЛВІН як на регіональному, так і на національному та міжнародних рівнях.

Основні положення та висновки дисертації можуть бути використанні в діяльності фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів, практичних психологів і соціальних працівників (СП) державних та громадських організацій, спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; закладами вищої освіти в розробленні навчальних дисциплін «Соціальна підтримка груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ та інших соціально небезпечних хвороб» (для студентів першого (бакалаврського) освітнього рівня), «Сучасні стратегії надання соціальних послуг» (для студентів другого (магістерського) освітнього рівня) спеціальності «Соціальна робота».

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлена ґрунтовним опрацюванням теоретичних джерел та їх глибоким аналізом.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися автором на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: 6 міжнародних та 11 всеукраїнських, науково-практичних, а також на семінарах, круглих столах, вебінарах, фестивалях тощо.

Здійснений автором системний якісний та кількісний аналіз значного теоретичного та емпіричного матеріалу дозволяє говорити про повну обґрунтованість отриманих висновків.

Аналіз дослідження свідчить, що дисертантка чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення.

Додатки дисертаційного дослідження переконливо ілюструють зміст ґрунтового експерименту щодо вирішення поставлених завдань дослідження на різних етапах експериментальної роботи.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертантка обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження. Зміст роботи логічний і послідовний. Структура дисертації чітка, усі її частини спрямовані на досягнення поставленої мети.

Кваліфікаційним є застосування комплексу взаємопов'язаних методів наукового пошуку. Аналіз дослідження свідчить, що дисертантка чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Матеріали дисертаційного дослідження висвітлено у 11 наукових публікаціях (із них 2 — одноосібні, 9 — у співавторстві), зокрема: 2 статті — у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 9 статей — у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних «Scopus» та «Web of Science Core Collection».

Аналіз змісту публікацій засвідчує, що наукові положення та отримані результати проведеного дослідження, певною мірою представлено у друкованих наукових працях.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура дисертації є логічною, представлена вступом, трьома розділами, зміст кожного підпорядковано меті і завданням дослідження, висновками до розділів, загальними висновками, списком використаних джерел, додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень.

Дисертанткою опрацьовано достатню кількість наукових джерел (319 позицій, з яких 289 – іноземними мовами). Аналіз дослідження свідчить, що чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення.

Зміст анотацій, поданих українською та англійською мовами відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення дисертаційного дослідження.

Загальний обсяг роботи становить 329 сторінок, з них основного тексту – 193 сторінки, 23 додатки на 93 сторінках, 13 таблиць і 1 рисунок.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, представлено його методологічний апарат; подана характеристика методів дослідження та експериментальна база дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; надано інформацію щодо впровадження та апробації результатів дослідження.

У першому розділі «Соціальна профілактика ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики» – проаналізовано теоретичні аспекти профілактичної (соціальної) послуги для ЛВІН, комплекс заходів, спрямованих на попередження, обмеження та зупинення передачі ВІЛ; окреслено специфіку, розкрито зміст та профілактичні можливості програм ЗПТ; визначено основні концептуальні положення щодо здійснення соціального супроводу пацієнтів, які отримують ЗПТ, спрямованого на: зменшення частоти або повну відмову від вживання «вуличних» наркотиків; розв'язання проблем, які виникли внаслідок зловживання наркотичними речовинами; зменшення рівня ризикованої поведінки; зниження вірогідності повернення до зловживання нелегальними наркотиками; зменшення кримінальної активності; стабілізацію емоційного та психологічного стану пацієнта; формування прихильності до лікування у зв'язку із соматичними захворюваннями.

У другому розділі – «Зміст та умови ефективності замісної підтримувальної терапії як засобу соціальної профілактики віл серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики» – розглянуто історичні аспекти та особливості впровадження програми ЗПТ у світовій практиці та Україні; виокремлено та всебічно представлено нормативно-правову базу впровадження ЗПТ; введено поняття «умови ефективності ЗПТ» як вимоги до її побудови та організації впровадження, що забезпечують досягнення очікуваних результатів щодо профілактики ВІЛ серед ЛВІН, а під критеріями ефективності – ознаки відповідності її результатів таким, що необхідні для запобігання, обмеження та зупинення передачі ВІЛ парентеральним та статевим шляхом між представниками цієї групи та між ними та іншими людьми; виокремлено та розглянуто шість завдань та виведено чотири моделі соціального супроводу в програмі ЗПТ.

У третьому розділі – «Аналіз результатів дослідження соціальної профілактики ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії серед людей, які споживають наркотики ін'єкційно» – у ході емпіричного дослідження висвітлено методологію та організацію дослідження соціальної профілактики ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії серед людей, які вживають наркотики ін'єкційно, а саме - обґрунтовано та визначено методологію вибірки із зазначенням кількості первинних респондентів та шести міст, які брали участь в експерименті, доведено дотримання основних принципів дослідження: захист приватності, перевага для учасників, інформована згода на участь, конфіденційність, створення комісії з питань етики, якісний компонент дослідження; розроблено критерії та індикатори ефективності програм ЗПТ як засобу соціальної профілактики ВІЛ; сформовано діагностичний інструментарій оцінювання ефективності профілактики ВІЛ; виявлено чинники, які сприяють, та бар'єри, які заважають набору людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ).

Додатки переконливо ілюструють зміст ґрунтовного педагогічного експерименту щодо вирішення поставлених завдань дослідження на різних етапах експериментальної роботи.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи будь яких інших порушень принципів академічної доброчесності.

Отримані результати дослідження Метелюк А.С., базуються на ґрунтовному аналізі проблеми соціальної профілактики ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії, використанні адекватних підходів до їх вирішення, власній авторській науковій позиції.

Дисертаційна робота є завершеним та цілісним дослідженням.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд із загальною позитивною оцінкою представленого дисертаційного дослідження слід висловити певні зауваження та

побажання:

1. Аналізуючи види та зміст соціальних послуг для ЛВІН у межах програми ЗПТ (с.110-112), автором виокремлено індивідуальні та групові методи взаємодії. Однак, практичного розуміння потребує більш детальний аналіз окремих видів роботи відповідно до результатів їх ефективності.

2. Недостатньо обґрунтованими виглядають у роботі пропозиції щодо подальшого розвитку досліджуваної проблеми на основі запропонованих в роботі даних. На наш погляд, бажано було б доповнити пропозиції автора якісною оцінкою ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами запропонованих заходів.

3. При розгляді питання щодо умов ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами, варто було б звернути увагу на роль соціального працівника та започаткування цільової програму професійної підготовки соціальних працівників до роботи з даною групою клієнтів та формування у них відповідних компетентностей.

4. Текст третього розділу надто перевантажений кількісним аналізом отриманих даних, графіками і таблицями, більшість яких краще було б перенести у додатки.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та є приводом для наукової дискусії.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Метелюк Анна Сергіївна на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Структура дисертації чітка, всі розділи спрямовані на досягнення поставленої мети дослідження - на основі аналізу теоретичних засад, вивчення українського та міжнародного досвіду визначити та експериментально перевірити умови ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами ЗПТ серед осіб, які вживають ін'єкційні наркотики.

Висновки вдало обґрунтовані, а також відповідають меті та завданням дисертації. Зміст основних положень роботи викладено послідовно та чітко, наявні логічно-сміслові переходи між підпунктами дослідження, а також визначеними розділами.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Метелюк Анни Сергіївни «Соціальна профілактика ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані

Означена дисертаційна робота відповідає вимогам п.6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017р. а № 155/30023, а її авторка, Скіпальська Галина Богданівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Рецензент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи

факультету психології, соціальної роботи та
спеціальної освіти Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

Галина КАРПЕНКО

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Код ЄДРПОУ 45307965	
ВЛАСНИЙ ПІДПИС	ЗАСВІДЧУЮ
<i>Г. Карпенко</i> (ПІБ)	<i>Карпенко Галина</i> (Ім'я)
<i>Г. Карпенко</i> (Ім'я)	<i>Г. Карпенко</i> (Ім'я)